

Інформаційно-методичний бюлетень

Поради вчителям загальноосвітніх шкіл для успішної роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби

(адресна допомога вчителям, які працюють з дітьми з особливими потребами)

Більшість дітей з особливостями психофізичного розвитку може навчатися у загальноосвітніх школах за умови реалізації моделі інклюзивної освіти.

Інклюзивне навчання передбачає створення такого освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Це гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. У класі (групі) може бути не більше трьох дітей з особливостями психофізичного розвитку, доцільно комплектувати дітей, які мають порушення однієї категорії (слуху або зору тощо). Час перебування дітей з особливостями розвитку в загальноосвітньому навчальному (дошкільному) закладі може змінюватися згідно з наказом директора цього закладу (на підставі висновків психолого-медико-педагогічної консультації про стан психофізичного розвитку кожної дитини за результатами обов'язкового щорічного обстеження).

На один рік розробляється індивідуальна програма розвитку. Двічі на рік (за потребою частіше) переглядається з метою її коригування. Зокрема, коли у дитини виникають труднощі у засвоєнні визначеного змісту навчального матеріалу, чи навпаки виникає необхідність перейти до наступного рівня складності виконання завдань.

Навчальний процес здійснюється диференційовано за навчальними програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими МОНмолодьспортом для загальноосвітніх навчальних закладів, посилюваними для дітей, відповідно до робочого навчального плану школи, і за умов кваліфікованої спеціальної корекційної допомоги. Тому, крім вчителя загальноосвітньої школи, у навчальному процесі активну участь бере другий вчитель зі спеціальної школи, який володіє корекційно-компенсаторними технологіями.

Для дітей з особливими освітніми потребами, які мають інтелектуальні порушення та зі складними вадами розвитку на основі робочого навчального плану школи розробляється індивідуальний навчальний план з урахуванням рекомендацій психолого-медико-педагогічної консультації та на основі Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку.

Особистісно орієнтоване спрямування навчально-виховного процесу забезпечує асистент вчителя, який бере участь у розробленні та виконанні індивідуальних навчальних планів та програм, адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами.

Індивідуальний навчальний план визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні і групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо.

В індивідуальному навчальному плані передбачається від трьох до восьми годин на тиждень для проведення корекційно-розвиткових занять з урахуванням висновку психолого-медико-педагогічної консультації та типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку. Такі години враховуються під час визначення гранично допустимого тижневого навчального навантаження дітей з особливими освітніми потребами. Корекційно-розвиткові заняття проводяться відповідними вчителями-дефектологами та практичними психологами.

Навчальні програми для дітей з особливими потребами обов'язково мають бути

індивідуалізованими та високоякісними. Індивідуальні навчальні плани школи створюють на основі навчальної програми загальноосвітньої школи відповідного класу або програми спеціальної школи, рекомендованої психолого-медико-педагогічною консультацією після обстеження дитини, затверджуються педагогічною радою і керівником закладу.

У навчальному процесі має здійснюватися контроль за виконанням індивідуального навчального плану. Особливо важливим у здійсненні контролю є оцінювання.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюється за критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011 № 329, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 р. за № 566/19304.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з розумовою відсталістю, зі складними вадами розвитку, які навчаються за індивідуальним навчальним планом і програмою, здійснюється за обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів повинна бути стимулюючою.

Вчителі й вихователі інклюзивних класів та груп повинні бути відповідним чином підготовлені і постійно займатися підвищенням своєї кваліфікації.

Упровадження інклюзивної моделі освіти потребує розв'язання низки завдань:

- організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх дітей;
- розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для дітей з особливими освітніми потребами;
- створити позитивний клімат у шкільному середовищі та поза його межами.
- Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів, це команда, група людей, у яких є спільна мета, які співпрацюють, щоб досягти більшого, ніж кожен із них здатен досягти самотужки.
- Характерні риси командної роботи з дитиною, яка має особливі потреби:
- рішення стосовно методів роботи з дитиною приймаються колективно; члени команди несуть колективну відповідальність за результати;
- батьки є рівноправними членами команди;
- всі члени команди мають рівний статус і вважаються однаково важливими.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів.

У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки, тобто всі працівники та адміністрація школи, всі, хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, мають допомагати один одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей та підготовки її до незалежного самостійного життя.

Учитель загальноосвітнього навчального закладу повинен володіти необхідними знаннями та навичками роботи з дітьми з особливими потребами:

- ознайомитися з анамнезом, мати уявлення про основні види порушень психофізичного розвитку дитини;
- вивчити стан уваги, стомлюваності, темп роботи кожної дитини;
- ураховувати стан слуху, зору, особливості моторики та загального фізичного розвитку учня. Бути добре ознайомленим з приладами, які використовують його учні з порушеннями зору і слуху, перевіряти придатність слухових апаратів, стежити за чистотою окулярів. Навчитися визначати, оцінювати і створювати навчальне середовище для дітей з різними потребами. Зрозуміти важливість цілеспрямованого залучення до роботи з дітьми членів родини, встановлення з ними партнерських стосунків. Вивчати головні принципи і стратегії колективної командної роботи;
- навчитися спостерігати за дітьми та оцінювати їх розвиток під час занять;
- закінчувати заняття, коли діти втомилися чи стали неуважні;
- навчитися адаптувати навчальні плани, методики, матеріали та середовище до специфічних потреб дітей;
- створювати оптимальні умови для спілкування, сприяти налагодженню дружніх стосунків між дітьми і формуванню колективу;

- формувати в дітей досвід налагодження та підтримання стосунків у соціумі, навичок адаптації до соціального середовища;
- з повагою ставитися до дітей та батьків.

Загальні правила спілкування з людьми з особливими потребами:

- коли ви розмовляєте з людиною або дитиною з особливими освітніми потребами, звертайтеся безпосередньо до неї, а не до особи, яка її супроводжує, батьків або сурдоперекладача;
- при знайомстві цілком природно потиснути руку людині з інвалідністю – навіть ті, кому важко рухати рукою, або ті, хто користується протезом, можуть потиснути руку – праву або ліву, що допустимо;
- коли ви зустрічаєтеся з людиною, яка погано або зовсім не бачить, обов'язково називайте себе та всіх, хто з вами. Якщо у вас загальна бесіда в групі, не забувайте пояснити, до кого в даний момент ви звертаєтесь, і назвати себе;
- пропонуючи допомогу, почекайте, поки її приймуть, а потім питаєте, що і як робити. Якщо не зрозуміли, не соромтеся – перепитайте;
- звертайтеся до дітей з особливими освітніми потребами по імені, а до підлітків – як до дорослих;
- спиратися або виснути на чийсь інвалідній колясці – те ж саме, що спиратися або виснути на її власникові. Інвалідна коляска – це частина недоторканного простору людини, яка її використовує, зокрема й дитини. Це потрібно обов'язково пояснити іншим дітям;
- розмовляючи з людиною, яка зазнає труднощів у спілкуванні, слухайте її уважно. Будьте терплячі, чекайте, поки вона сама закінчить фразу. Не виправляйте і не договорюйте за неї. Не соромтеся перепитувати, якщо ви не зрозуміли співрозмовника;
- коли ви говорите з людиною, яка користується інвалідною коляскою або милицями, намагайтеся розташуватися так, щоб ваші очі були на одному рівні. Вам буде легше розмовляти, а вашому співрозмовнику не доведеться закидати голову;
- щоб привернути увагу людини, яка погано чує, помашіть їй рукою або доторкніться до плеча. Дивіться їй прямо в очі й говоріть чітко, але майте на увазі, що не всі люди, які поганочують, можуть читати по губах. Розмовляючи з тими, хто може читати по губах, розташуйтеся так, щоб на вас падало світло, і вас було добре видно, намагайтеся, щоб вам нічого не заважало і ніщо не закривало вас.

Важливо навчитися правильно висловлюватися про дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, замість фрази «Цей учень не може ходити» краще сказати так: «Цей учень користується ходунком і кріслом-візком».

Використані джерела:

1. А. П. Шеффер, Ж. І. Романчак. [Електронний ресурс]: методичні рекомендації для вчителів загальноосвітніх та спеціальних закладів «Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання» / А. П. Шеффер, Ж. І. Романчак.- Одеса: ООІУВ, www.osvitaodessa.org/metod/9.doc
2. Інструктивно-методичний лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18 травня 2012 р. № 1/9-384 «Організація інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

20.02.2013 року

*Підготувала методист РМК
Н.І.Кривда*